

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

Ήταν η προλαομαμένη των Χριστουγεννίων του 1918. Είχε υπογραφεί η άνακωχή, άλλ' ή ειρήνη δέν είχε υπογραφεί άκόμα. Έτσι ή Γάλλω στρατιωτική κατοχή των Βοδενών και ή διάφορες Γαλλικές έγκυαταστάσεις της Μακεδονίας διατηρούσαν την πολιτική τους σύνθεσι και... ένόληση.

Έκτός άμωσ αυτού, δέν Ξέρω πώς κάποιον σύνταγμα απαχρών τον Γαλλικού στρατού είχε στρατοπεδώνει κοντά στα Βοδενά και οι άνδρες τον έλεητεσαν τον κόσμο κάθε βράδυ. Νύχτα δηλαδή δέν έπεροόσε, χωρίς και ένα κροφουα λιηστίας να σημειωθεί.

Έτσι οι προστάμενοι των Γαλλικών έπηρεσών είχαν γίνει νενοφωί. Ός τη στιγμή εκείνη έποστεύονταν για κάθε φύλλον πύημα τους ντόπιους. Όλοις δηλαδή τους Έδεσσαίους τους νόμιζαν Κοκσταντινικούς και τους θεωρούσαν...

... άντάταξ, σπερφομένους εναντίον των, αλλά κι άλλους τους χωρικούς τους παίρναν για κομτατζήδες...

Η ύποψια τους μάλοστα ήταν τόση, γιατί πάντων και πασών, όστε ύποπτεύονταν και μάς τους ίδιους όταν ζιούσαμε να τους βγάλουμε τις στραβές αυτές ιδέες τους.

Γιά άλλους αυτούς τους λόγους, όταν ζιούσαμε άξιωματικούς των πήγαμε πουθενά. Έπαρνε μαζί τον πάντοτες ζωνταοδίες, γυχτα δέ δέν Ξεμύτιζαν ποτέ Ξξω.

Ήταν, θιμάμα, προλαομαμένη των Χριστουγεννίων και κατεβήκαμε στη Θεσσαλονίκη με το αυτοκίνητο ενός Γάλλου άξιωματικού, ενός νέου ζωηρού, που είχε πάρει λέντε τραμάτια στο Βερντέν και δέν Ξέρω σε τι χρήσιμε πύον στο Μακεδονικό μέτωπο.

Επρόκειτο να γυρίσουμε το άπόγευμα στα Βοδενά, αλλά ή όρδινάντες του Γάλλου άξιωματικού έμεθισαν, έζιούηξαν και δέν τις βόσκουμε πουθενά. Μείναμε λοιπόν στη Θεσσαλονίκη κι όταν γύστως δεικνήσαμε και πήγαμε στο θέατρο, με την άποψαι να γύνομε οι δύο μας μωχαίρια άμα τελειώσει ή παράσταση, για τα Βοδενά.

Ο Γάλλος άξιωματικός ήταν διαβολειμένος σοφός. Για μια ώρα και μισή έπήγαμε από τα Βοδενά στη Θεσσαλονίκη!

Ήταν παράτολιμος, σχεδόν τρελλός... Χτυπούσανε και τρίζαν τα σίδερα του αυτοκινήτου του, όταν έτρεχε, σαν να γινόταν σεισμός σιδηρικών και καταστοντιούς σε χαλυχθένια βήθη!...

***

Θά ζόντεσε ή ώρα δύο μετά τα μεσάνυχτα, όταν Ξεκινήσαμε. Το αυτοκίνητο λόγχιζε το πικνό, το χεμωνατικό σκοτάδι, με το φώς των φαναριών του, που έπεφτε επάνω στους θάμνους και τα δέντρα και τα έκανε να φαίνονται Ξξωφανα μπροστά μας σαν Ξξωτικά που ζιυνούν από τον ύπνο τους.

Κατά τα άλλα ή νύχτα ήταν ήσυχη. Συννεφα στον ουρανό και σιωπή και άκνησια κάτο στη φύσι. Στο δρόμο μας, ούτε ψυχή, ούτε φωνή! Η πλάσις έκοιμάτο!...

Σάν περάσαμε τον Άξω, είδαμε φωτιές στα διάφορα χωριά της πε-

διάδος.

Καχίποτος καθώς ήτανε, ο σύντροφός μου γυρίζει και μου λέει:

— Τι φωνές είν' αυτές;

— Ξέρω κι' έγω! Τίποτε τσοπάνηδες... άγραυλοίντες, κρομόνις και Ξεσταυόμενοι! του άπάντησα.

Σάν περάσαμε από την Καρφίλα και φτάσαμε στο Τρέμπολις, είδαμε Ισκιους άνηθώπων να στέκουν γύρω από μια φωτιά, σαν κάτι να περιμέναμ.

Άλλη φωτιά φαινότανε συγχρόνος από το Βέρτεκοπ, άλλη από τον Προφήτη Ήλια κι' άλλη, σε λίγο, άνέτειλε από το Λιποχώρι ή μια κοντά στην άλλη, σαν να είχαν συνενώνησι.

Κάνουν συνθήματα με φωτιές. Πρόκειται περί Ξεγέροσως της ύπαιθρου χώρας!... είπε ο Γάλλος άξιωματικός.

— Πάλιν, του άπάντησα, σε κινήγαν φαντάσματα. Αυτοί δέν έπαναστατήσανε στον πόλεμο, θά έπαναστατήσουν στην ειρήνη!...

Αοξήκαμε ώστόσο λίγο και πήγαμε κατά το Βέρτεκοπ. Σταθήκαμε έδωθε από το ποτάμι και είδαμε κι' εκεί οικές να κινούνται γύρω από τις φωτιές.

— Τι διάβολο, σκέφτηκα, θέλουν αυτοί τέτοια ώρα έδω πέρα!

Θά ήταν περασμένη ή δευτέρα πρωινή!...

— Πρέπει, μου λέει ο σύντροφός μου, να πάμε γρήγορα στα Βοδενά, να σαλπίσουνε οι άνδρες μου συναγεμώ!...

Δέν του άπάντησα.

Περάσαμε σε λίγο από το Ριζάρι.

Κι' έκει ήταν φροντισμένη μια φωτιά και κόσμος άκρετος τριγύρω, με κάτι σαν δπλα στα χέρια.

— Έχει γυόπο, σκέφτηκα, να έχη δέκη αυτός ο παλαβός!...

Γύφια και τον κίτταξα. Τα μάτια του γυαλιζανε, σαν νάταν άναμμένα.

— Δέν άφίνομε, του λέω, λίγο το αυτοκίνητο έδω, κρημένο σ' αυτή τη λόχη, και να πληραίσουμε σιγά, να δοίμε τι συμβαίνει;

— Έχεις δέκη, μου άπαντά.

Κρήνομε το αυτοκίνητο, με ουστά τα φανάρια, σε μια ά κοντάλαδα και σιγά-σιγά γλυστρήσαμε μέσα στο σκοτάδι, πηγαίνοντας κοντά στη φωτιά.

Ο Γάλλος έβγαλε το περιστροφό του.

— Βάλε το πιστόλι σου στην τσέπη σου, του είπα, κι' χτυπήσεις από την τσάχη σου κανέναν άδικα.

Γύρω-γύρω στη φωτιά άνηρωποι ήσαν μαζεμμένοι κι' έδω, με κάτι ρόταλα στο χέρι. Στεκόνοιταν κι' αυτοί, σαν κάτι τι να περιμέναμ, και μιλούσαν ήσυχα στην τοική τους γλώσσα.

— Τι λένε; μου λέει ο άξιωματικός;

Μά πριν προλάβω να του άπάντησω, πληραίσε τους χωρικούς Ξνας παπάς, κωτός, άδινωτος και στιγνός σαν τσίφος. Άμα τον είδαν οι χωρικοί, του είπαν:

— Γκουζακά; (Τόν έσφαξες);

— Κι' γκουζακόλιμ ούτρα. (Θά τον σφάξω άφρω), άποκρίθηκε.

— Γιάς, του Ξανάτε ο πρώτος χωριάτης, σέγκα κι' γκουζακόλιμ! (Έγώ τώρα δά τον Ξσφαξα).

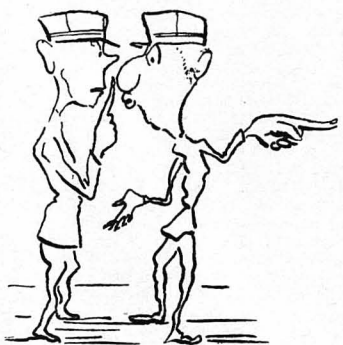
Ο σύντροφός μου ήταν άνησχος.

— Τι λένε; με ρώτησε.

— Δέν λένε τίποτα.

— Έγώ έσφαξα τό... Γάλλο!...

Οι Γάλλοι ύποπτεύοντο τους πάντας...

Η όρδινάντες μέθυσαν!...

‘Ας φύγουμε σιγά-σιγά να μη μας παρεξηγήσουν, κι ‘ας πάμε το ταχύτερο να ησυχάσουμε στα Βοδενά, τού άποκοιμήθρα.

Χωρίς συμφύγματα και με κατεβασμένα φάρτα, γιατί είχε γεφύρια στο δρόμο λόχημα κι ‘άνοιχτά, χωρίς κιάκελλα στα πλάγια, το αυτοκίνητο κίνησε για την πόλη. Μόλις περάσαμε τόν Γκαζαχανά και ζυγώναμε στην ‘Εδεσσα, νά σου κι ‘έκει φωτιές και κόσμος με ρούπαλα και με μπαστούνια συγκεντρωμένους γύρω.

Σε λίγο χτύπησαν η καμπαίνες τών ναών και στους καμπανισμούς τών άλλες καμπαίνες άπάντησαν, άπό τά κάτω, τά πλησιέστερα χωριά, και άλλες άσθενέστερες άπό τά πιο μακρινά, κι ‘δλες μαζί έσθιναν στο χάος τού άτελείωτου κάμπου και στο σκοτάδι τού πυκνού...

Με τούς ήχους τών κωδώνων μιά λαγή άκούστηκε μέσα στις γειτονίες, άτ ‘άκη σ’ άκη, κι ‘έλετα κρότοι δυνατοί και βρόντοι κι ‘άγρια χτυπήματα, συνοδευόμενα άπό δυνατές φωνές, φωνές σαν θυμωμένες κι ‘άπειλητικές...

‘Εχει γούστο, σκέφτημα, να επαναστήσουν...
‘Άφησε τού αυτοκίνητο έδω, λέω στον Γάλλο άξιωματικό κι ‘έλα μαζί μου, να οε περάσω άπό τά στενά, να πάμε στόν στρατώνη!

Καθώς προχωρούσαμε προσεχτικά, βλέπαμε όμίλους με μακριά ραβδία, να τρέχουν και να χτυπούν τών σπιτιών τις πόρτες, δυνατά, μιά τούσά δυνατά, σαν νάβελαν να τις σπάσουν, φωνάζοντας μιά φράση, πάντοτε την ίδια.

—Κόλλαντα, μπάμτω, Κόλλαντα!...
Μη καταλαβαίνοντας τί σήμαινε η φράση αυτή, με τά λόγια Βουζυγκιά που ήξερα, προσπάθησα να την έτυμολογήσω: «Κόλλιντι» βουζυγκιστί σημαίνει «σφαζάω», άρα «Κόλλαντα» θα σήμαινε βέβαια «σφαγή» ή «σφαζάτε». ‘Αρα θα έπρόκειτο περί γενικής σφαγής...

—Μου φαίνεται, λέω στο Γάλλο, πώς βλάπτει λεπιδί. Για έλα άπό δω!...

Και τόν έτραβήξα έπάνω, κατά τις τούρκες; τις γειτονίες, όπου οι δρόμοι ήσαν ήσυχοι και τί σπάτα κομόντοσαν με τά παράθυρα κλειστά.

Καθώς προχωρούσαμε, άπό μιά αυλή χριστιανικού σπιτιού άκούσαμε σκουξίματα, σαν φωνές μικρού παιδιού που τού πνίχουν.

Κι ‘έπειτα μιά χροντή φροντί που έλεγε έλληνικά: —‘Οχι, όχι! ‘Αφήσε τού πατή!... ‘Εγώ έσφαζα τού Γάλλο!

‘Ο Φράγκος γύρισε και με κούταξε: —Τί λένε για τούς Γάλλους; με ρώτησε.
—Έξω κι ‘έγώ τι λένε; τού άπάντησα. ‘Η κι ‘εί δυό μας άνειρενόμεστε ή ό κόσμος έχει παλαβώσει...
***

Στη Γαλλική την κατασκήνωσι έγκρατούσε τίξες και ήσυχα.

Στό δπλανό τού καρνεβό, όπου μιά λάμπα πετρελαίου άβριε μαύρους κάρνους κι ‘έρχιχε κίτρινο κοκκίνο τού φώς της, ένας ντυσταγμένος χωροφύλακας δικός μας έβριε τού τόσά του. ‘Ηταν ό φρουρός της γειτονιάς, ό όποιος είχε κρυφώσει άπό τή νυχτερινή λαγώνα και τρύπωσε νά ζεσταθί έκει μέσα. Τόν προσέξα κι ‘είδα πώς ήταν ήσυχος κι ‘άτάραχος.

- Βρέ, τού λέω, τί πατριότι ένε αυτό που γίνεται στην πόλη;
- Τίποτα, μου απαντάει, κώρε. Λένε τά «Κόλλαντα» στα σπίτια!
- Τί «Κόλλαντα» εν’ αυτά;
- Τά Κάλλαντα... Πώς τά λένε στην ‘Ελλάδα;...
- Και τις πόρτες γιατί τις χτυπούνε, σαν να θέλουν να τις σπάσουν;

—‘Ετσι συνηθίζουν έδω. Για νά σηκωθούν ή «Μπάμπετε» (γρηές) να τούς δώσουν υπαγίμες (μυήθλα), ξυλοκρόατα, κίστανα, στραγάλα και καρδιά!... «Κόλλαντα, Μπάμτω, Κόλλαντα».

Τότε κατάλαβα πώς ή λέξις, που μετέφρασα πρό όλύγω σε «α γ α γ η», ήταν ή πανελήριος λέξις της ημέρας «Κάλλαντα», παραμορφωμένη σε «Κόλλαντα» άπό τούς ξενόφωνους της Μακεδονίας.

Και κουβέντα στην κουβέντα, έμαθα τού τακτικού Χριστουγεννιάτικου έθιμου της Δυτικής Μακεδονίας, που έξ ατίας τού Ευρωπαϊκού πόλεμου και τών στρατιωτικών απαγορεύσεων τών Γάλλων, είχε σβήσει έντελώς σχεδόν έπί τόσα χρόνια. Τώρα όμως με την άνακαχή, ό άνθρωποι, έλεύθεροι, τού ξαναγοστόζανε με ζωσφότηα και χαρά μεγάλη, σαν να ξαναβρήκαν χαμένο άδελφό!...

Γιά τόν ίδιο λόγο, τόσα χρόνια που βρισκόμουν στη Δυτική Μακεδονία, Φλώρινα και Καστοριά, δέν μου δόθηκε είκαιρία να τού μάθω. ‘Η ξένη κατοχή απαγόρευε κάθε κίνηση τή νύχτα και παρεξηγούσε κάθε συγκέντρωσι και έορτή.

‘Ετσι δέν ήξερα ότι στη Δυτική Μακεδονία τή νύχτα τής Παραμονής ανάβουμε φωτιές γειτονίες, γύρω άτ’ τις άποιες συνάβονται ή παφές. Μόλις δε χτυπήσουν κατά τις τέσσερες τού πρωί ή και νάνες, ή παφές άβινουν τις φωτιές και πάνε και χτυπούν τις πόρτες τών σπιτιών, κρατώντας ρούφαλα ρούπαλα, κρατώντας και δουβόντας:

—Κόλλαντα, Μπάμτω, Κόλλαντα!...
Κι ‘όσο πιο δυνατά χτυπάνε, τόσο πιο εύτυχοιέμηνη θά ενε ή θανά.

Αυτό ενε τού σήνθημα της έξεγέρσεως όλου τού γουσιού.

‘Η μπάμπετε δίνουν χούφτες τά ξερά άποκράκι. Την ίδια όρα ή γυναίκες βάζουν τού καβάν για να βράση τού νερού και οι άντρες σφάζουν τού άπαραίτητο για την ημέρα αυτή Χριστουγεννιάτικο γουρούνη. Τού πρώτο μάλιστα γουρούνη της πόλεως ή τού χωριού που θά σφαγή, πρέπει να ενε μάθρο.

Έξείνος που άκούσαμε στο δρόμο να φωνάζη ότι θά σφαζέ τόν... γάλο, προτιμώντας τόν άπό τού χωριό, ήταν ό σωβόλοιογρός Σταφύλις, γενοματις τότε τού Ελισφοδικείου, Παλασειολαδτικής, ό όποιος κρατούσε τά άθρηναίκα έθιμα της γαλοπούλας.

—‘Ε, λοιπόν, μου λέει ό άξιωματικός, τί ενε, τί συμβάδεις; Ρεβόλοσιόν;

—Ναι, τού λέγω, γίνεται μιά επανάστασις, αλλά κατά τών γουρούνην, όχι κατά τών... Γάλλων!

—Τότε τί φωνάζουν για μιάς;
—Τί να πούν για σάς! Νά σάς άξιώσει ό Θεός τού χρόνου να χειράστει Χριστουγεννίαν τή Γαλλία!...

Και έβα μου φωνήθησα:
—Κι ‘έτσι με έπρόσεξε ό τόπος άπό σάς!...
***

Την άλλη χρονά τού «Κόλλαντα» γιορτάστηκαν, όπος στο παλιό τά χρόνια, με την ίδια ζωσφότηα και ήσυχα παρεξηγήσεις...

‘Η Μακεδονία βρήκε την ήσυχία της και τά έθιμά της και ή μεγάλη ή φωτιές τούς χριστιανούς τών!...

ΣΤΑΜ, ΣΤΑΜ.

‘Επήγαμε στο θέατρο

Είδαμε κι ‘έκει άνθρωπους γύρω από τή φωτιά

Τό χιόνι έκανε τούς θάμνους και τά δέντρα να φαίνονται σαν ζωτικί!...

ΓΙΑ ΝΑ ΜΑΝΘΑΝΕΤΕ Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

‘Η Ιατρική, κατά την αρχαιότητα, δέν είχε βέβαια τή σημερινή της ανάπτυξι. Στους περισσότερους λαούς περιοριζόταν σε μερικές ύποτυπώδεις δόχητες των γιατρών, τις όποιες έφερε κι ‘άκολουθούσαν οι άρρωστοι για να γίνουν καλά. Στους Χαλδαίους, ή θεραπεία τών άσθενών ισουεννοσθε με... θυμίο έθιαμα. ‘Οταν δηλαδή άρρώστανε κανείς, οι συγγενείς τών τών έπιαιων και τόν έξέβηταν στην αγορά. Οι διαβάτες που περινοσταν έπί μπροστά του και που ήξεραν περί τίνος έπρόκειτο, έπληθαίσαν τόν άσθενή και τόν ρωτούσαν άπό τί έπασχε. ‘Ο άσθενής τούς έλεγε τά συμπτώματα της νόσου του και οι διαβάτες προσπαθούσαν να θυμηθούν μήπως είχε παρουσιαστεί ποτέ σ’ αυτούς ή στούς οικείους τών ή ίδια άσθενεία, για να εφαρμόσουν τή θεραπεία και στην περιπτώσι αυτή. ‘Αν συνέβαινε αυτό, άρχιζοντο στούς θεούς πώς έλεγαν την άλήθεια και κατόπιν ανέλαμβαναν τή θεραπεία τού άρρώστου.

Οι Ρωμαίοι πλέον είχαν δικιά τους Ιατρικά συστήματα. ‘Ο Κάτων, όπλοιστούς ώς μόνον διατηρήσεως της ύγειας τού να ζήη κανείς τά πόδια του καθαρά και ζεστά. ‘Ο Άνικος πάλιν έλεγε ότι τού μόνον αλάτιστα φάρμακο για κάθε άρρώσσεια ήταν μιά μπουκάλα με... παλιό κρασί.

‘Εξ άλλου ό περιώνυμος γεωμέτρης και φιλόσοφος Πυθαγόρας, συμβόλευε τούς μαθητάς του, άν ήθελαν να διατηρήσουν την ύγεια τους, να μήν τρώει μακρινούνα πιασίματα κατά τή διάρκεια της πανσέληνου!

Έως τά παλιότερα χρονία έγινιντο άφρονότες άφάρμαξις, για φύλλον τήθημα της περισσότερες φορές. ‘Ο Γιορκέν άναφέρει τού παρὰόλιμα ενός άσθενούς, ό όποιος στον 18ον αιώνα καταδικάστηκε άπό τού γιατρό του να ύποστη διά... 83η φορά άφάρμαξις και ό όποιος δέν μπόρεσε να συμμορφωθί με τή διαταγή τού γιατρου του, λόγω... έλείψεισε κίματος!

ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΜΑΖΕΟΥ

- Χωρίς την ειλικρίνεια δέν ύπάρχει δύναμι.
- ‘Οποιος άνέχετα τούς πάντας, δέν έπιμα κανέναν
- Σε όσους έχουν συνηθίσει τού κακό, τού καλού προξενεί λήθη.